

Strasbourg, 22.09.2000

ACFC/OP/I(2000)4

**PORADNÝ VÝBOR PRE RÁMCOVÝ DOHOVOR
O OCHRANE NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN**

POSUDOK SLOVENSKA

Obsah:

- I Príprava predkladaného posudku
- II Všeobecné poznámky k správe
- III Špecifické pripomienky v súvislosti s článkom 1 – 19
- IV Záverečné poznámky
- V Návrh záverov a odporúčaní Výboru ministrov

SÚHRN

Po prijatí úvodnej správy Slovenska 4. mája 1999 (termín bol 1. február 1999) začal poradný výbor s hodnotením správy na svojom 4. zasadnutí 25. – 28. mája 1999. V kontexte hodnotenia navštívila delegácia poradného výboru 28. februára – 2. marca 2000 Slovensko, aby získala ďalšie informácie o implementácii rámcového dohovoru od zástupcov vlády ako aj od mimovládnych organizácií a z ďalších nezávislých zdrojov. Následne prijal poradný výbor na svojom 8. zasadnutí 22. septembra svpj posudok Slovenska.

Poradný výbor je toho názoru, že Slovensko vyvinulo prostredníctvom Rady pre národnostné menšiny a etnické skupiny cenné úsilie na podporu menšín a ich kultúr. Poradný výbor tiež víta zlepšenia, ktoré sa dosiahli v posledných rokoch vo vzťahoch medzi spoločenstvami, najmä medzi maďarskou menšinou a ostatnými zložkami obyvateľstva Slovenska.

Napriek tomu je ale potrebné posilniť zákonné záruky súvisiace s niektorými článkami rámcového dohovoru a v celom rade oblastí, kde existujú uspokojivé zákonné záruky, je potrebné ďalšie úsilie na zaručenie ich úplnej implementácie.

Poradný výbor víta nedávne zlepšenia v postavení jazyka národnostných menšín v úradnom styku, ale súčasne je toho názoru, že právny rámec dotýkajúci sa menšinových jazykov ešte stále má nedostatky, ktoré vyplývajú okrem iného z obsahu zákona o štátnom jazyku a z chýbajúcich podrobných právnych ustanovení o vzdelávaní v jazyku menšín.

Napriek výraznému zvýšeniu úsilia vlády je poradný výbor toho názoru, že v implementácii rámcového dohovoru pretrvávajú problémy v súvislosti s Rómami. Poradný výbor je najmä znepokojený diskrimináciou Rómov v rôznych oblastiach ako aj zaobchádzaním s touto menšinou príslušníkmi zložiek na presadzovanie zákonnosti vrátane udávaného zbierania osobných etnických údajov bez jasného právneho základu. Poradný výbor tiež znepokojuje extrémne široké sociálno-ekonomické rozdiely medzi niektorými Rómami a väčšinovým obyvateľstvom, ktoré sa ešte zväčšujú neuspokojivým postavením Rómov vo vzdelávacom systéme.

Poradný výbor je toho názoru, že konkrétne závery a odporúčania Výboru ministrov by mohli pomôcť zlepšiť ďalej implementáciu rámcového dohovoru na Slovensku. Je presvedčený, že takéto závery a odporúčania by mohli pomôcť pokračovať v dialógu medzi vládou a národnostnými menšinami, Poradný výbor preto predkladá podrobné navrhované závery a odporúčania prijaté Výborom ministrom podľa pravidiel 36 Rezolúcie (97)10 Výboru ministrov.

I PRÍPRAVA PREDKLADANÉHO POSUDKU

1. Úvodná správa Slovenska (ďalej správa), ktorá mala byť predložená 1. februára 1999, prišla 4. mája 1999. Poradný výbor začal s hodnotením správy na svojom 4. zasadnutí 25. – 28. mája 1999.

2. Na základe žiadosti vlády Slovenskej republiky stretnúť sa v súlade s pravidlom 32 Rezolúcie (97)10 Výboru ministrov s poradným výborom sa zorganizoval celý rad stretnutí medzi zástupcami poradného výboru a podpredsedom vlády pre ľudské práva, menšiny a regionálny rozvoj a ďalšími zástupcami slovenskej vlády v Bratislave v čase od 28. februára do 2. marca 2000. V tejto súvislosti podpredseda vlády pre ľudské práva, menšiny a regionálny rozvoj tiež pozval poradný výbor na ďalšiu návštevu Slovenska v roku 2001, aby si prediskutovali realizáciu výsledkov prvého cyklu monitorovacieho mechanizmu rámcového dohovoru. Počas návštevy Slovenska zástupcovia poradného výboru uskutočnili stretnutia s Radou pre národnostné menšiny a etnické skupiny, so splnomocnencom vlády pre riešenie problémov rómskej menšiny, rôznymi parlamentnými výbormi a zástupcami menšín a mimovládnych organizácií ako aj ďalšími nezávislými orgánmi/odborníkmi, aby získal ďalšie informácie o implementácii rámcového dohovoru. Pri príprave na tento posudok poradný výbor tiež použil celý rad písomných materiálov z rôznych orgánov Rady Európy, ostatných medzinárodných organizácií ako aj mimovládnych organizácií a z iných nezávislých zdrojov.

3. Poradný výbor potom schválil predkladaný posudok na svojom 8. zasadnutí 22. septembra 2000 a rozhodol sa predložiť tento posudok Výboru ministrov.

4. Tento posudok sa predkladá podľa článku 26 (1) rámcového dohovoru v súlade s ktorým pri hodnotení primeranosti opatrení uskutočňovaných stranami, aby sa zásady rámcového dohovoru stali účinné, „Výboru ministrov bude pomáhať poradný výbor,“ ako aj podľa pravidla 23 Rezolúcie (97)10 Výboru ministrov v súlade s ktorým „poradný výbor posúdi správy štátov a svoj posudok predloží výboru ministrov,“.

II VŠEOBECNÉ POZNÁMKY K SPRÁVE

5. Poradný výbor poznamenáva, že správa, ktorá sa predložila o niekoľko mesiacov pozdnejšie, sa dotýka v prvom rade relevantnej legislatívy a poskytuje len veľmi obmedzené množstvo informácií o relevantnej praxi. Keďže dokonca aj niektoré informácie o legislatíve sú uvedené zbežným spôsobom, poradný výbor by uvítal, keby sa zapracovali prílohy s plným znením hlavných zákonov súvisiacich s ochranou menšín.

6. Poradný výbor však získal značne úplnejší obraz situácie z okamžitej písomnej odpovedi vlády na dotazník poradného výboru a najmä prostredníctvom vyššie uvedenej návštevy Slovenska (pozri odsek 2 tohto posudku). Poradný výbor je toho názoru, že návšteva zorganizovaná na základe pozvania vládou Slovenskej republiky poskytla výbornú príležitosť na priamy dialóg s rôznymi zdrojmi. Najcennejšie boli z hľadiska implementácie relevantných noriem do praxe dodatočné informácie poskytnuté vládou a druhými zdrojmi vrátane zástupcov národnostných menšín .

7. Poradný výbor víta skutočnosť, že mnoho organizácií menších poskytlo svoje vstupy do procesu, ktorý vyústil do prijatia správy. Poradný výbor by však chcel zdôrazniť, že napriek týmto konzultáciám je obsah správy zodpovednosťou vlády a nie, ako sa to uvádza v záverečnej časti správy všetkých orgánov a inštitúcií, ktoré sa zúčastnili procesu.
8. Poradný výbor víta ducha spolupráce, s ktorým sa Slovensko zúčastňovalo na procese, ktorý viedol k vypracovaniu predkladaného posudku.
9. V nasledujúcej časti posudku sa uvádza v súvislosti s mnohými článkami, že na základe v súčasnosti dostupných informácií je poradný výbor toho názoru, že implementácia príslušného článku nevyvoláva žiadne pripomienky. Poradný výbor chce jasne vysvetliť, že toto vyhlásenie sa v žiadnom prípade nemá chápať ako signál, že sa teraz prijali primerané opatrenia a že úsilie tomto smere môže poľaviť, alebo dokonca sa zastaviť. Poradný výbor si skutočne myslí, že povaha záväzkov rámcového dohovoru si vyžaduje nepoľavujúce a trvalé úsilie orgánov rešpektovať zásady a dosahovať ciele rámcového dohovoru. Okrem toho sa určitý stav vecí môže v svetle nedávneho nadobudnutia účinnosti rámcového dohovoru javiť v tejto etape ako prijateľný, čo však už nemusí byť tak pri ďalších cykloch monitorovania. Napokon, môže nastať i prípad, že veci, ktoré sa v tejto etape javia ako menší problém, sa v priebehu času ukážu ako podceňovaná otázka.

III Špecifické pripomienky v súvislosti s článkom 1 – 19

Články 1

10. Poradný výbor berie na vedomie, že Slovensko ratifikovalo celý rad relevantných medzinárodných právnych dokumentov. Na základe v súčasnosti dostupných informácií je poradný výbor toho názoru, že implementácia tohoto článku nevyvoláva žiadne ďalšie pripomienky.

Článok 2

11. Na základe v súčasnosti dostupných informácií je poradný výbor toho názoru, že implementácia tohoto článku nevyvoláva žiadne ďalšie pripomienky.

Článok 3

12. Údaje zo sčítania ľudu v roku 1991 obsahujú informácie o nasledujúcich skupinách, ktoré podľa vlády všetky spadajú pod rámcový dohovor: Bulhari, Chorváti, Česi, Nemci, Maďari, Židia, Moravania/Slezania, Poliaci, Rómovia, Rusíni, Ukrajinci. Okrem toho vláda považuje Rusov za „novotvoriacu sa národnostnú menšinu,“. Poradný výbor je toho názoru, že by bolo možné uvažovať aj o zahrnutí osôb patriacich do iných skupín do uplatňovania rámcového dohovoru spôsobom článok po článku, a poradný výbor je toho názoru, že Slovensko by malo zvažovať túto vec v konzultáciách s tými, ktorých sa to dotýka.
13. V kontexte sčítania ľudu v roku 2001 za podmienky, že sa rešpektujú zásady špecifikované v odporúčaní Výboru ministrov (97) 18 členským štátom o ochrane osobných údajov zbieraných a spracúvaných pre štatistické účely, by sa mali osoby patriace k národnostným menšinám podporovať v tom, aby využili možnosť uviesť svoju národnosť (pozri tiež ďalej poznámky k článku 4).

14. Poradný výbor poznamenáva, že dostal protichodné informácie z rôznych vládnych zdrojov o tom, či vládne orgány, najmä polícia spadajúca pod ministerstvo vnútra i naďalej pravidelne zbiera osobné údaje o etnicite údajných páchatel'ov, najmä tých, ktorí sa považujú za Rómov. Poradný výbor uznáva, že zber údajov o etnicite môže za určitých okolností prispieť k programom zameraným na zaručenie úplnej a účinnej rovnosti. Avšak poradný výbor považuje správy naznačujúce pokračovanie takéhoto zberu na Slovensku za znepokojivé, najmä kvôli tomu, že sa zdá, že takáto práca nemá jasný právny základ. Vlastne je nezlučiteľná s Nariadením č. 50 Ministerstva vnútra zo dňa 31. decembra 1999 o opatreniach na realizáciu stratégie vlády SR pre riešenie problémov týkajúcich sa rómskej národnostnej menšiny v rezorte ministerstva vnútra a policajného zboru na rok 2000 ako aj so Stratégiou na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny schválenej vládou 27. septembra 1999 (ďalej ako „stratégia“).
15. Ďalším faktorom, ktorý vyvoláva znepokojenie v súvislosti s týmito správami, je, že tento zber sa údajne realizuje nielen na základe dobrovoľnej identifikácie dotknutou osobou ale v niektorých prípadoch podľa voľného uváženia príslušných pracovníkov a na základe toho, čo títo pracovníci považujú za „viditeľné charakteristiky“, osoby patriacej ku konkrétnej národnostnej menšine.

16. Nakoniec, okrem vyššie uvedenej situácie v oblasti presadzovania zákona, je poradný výbor znepokojený správami, ktoré naznačujú, že takýto nedobrovoľný zber údajov o etnicite sa v znepokojujúcej miere realizuje aj v rade ďalších oblastí vrátane štátnych úradov práce a vo vojenských silách opäť bez jasného právneho základu. Poradný výbor je toho názoru, že zber osobných údajov o spájaní jednotlivca s konkrétnou národnostnou menšinou bez súhlasu takejto osoby a bez primeraných právnych zábezpek by nebolo v súlade s článkom 3 rámcového dohovoru, ktorý tiež obsahuje právo na to, aby sa s človekom nezaobchádzalo ako s osobou patriacou k národnostnej menšine. (Treba poznamenať, že táto vec vyvoláva otázky aj v súvislosti s implementáciou článku 4 rámcového dohovoru.)

Článok 4

17. Poradný výbor oceňuje úsilie vyvinuté na rozšírenie rozsahu legislatívnych záruk proti diskriminácii verejnými orgánmi a súkromnými subjektami. Keď si uvedomíme, že ešte stále existujú určité neistoty pokiaľ ide o pôsobnosť súvisiacej legislatívy (pozri tiež ďalej pripomienky k článku 6), poradný výbor víta skutočnosť, že vyššie uvedená stratégia schválená vládou v septembri 1999 predpokladá analýzu existujúcej situácie v oblasti rasovej diskriminácie vrátane, podľa potreby, návrh zmien a doplnení príslušných zákonov alebo vypracovanie návrhov nových zákonov.¹ Poradný výbor vyzýva príslušné ministerstvá, aby poskytli na túto prácu primerané prostriedky vzhľadom na zabezpečenie dôkladnej a včasnej analýzy a jej pokračovania (pozri tiež pripomienky k článku 5).

18. Poradný výbor si uvedomuje potrebu analýzy právnej situácie týkajúcej sa diskriminácie, ale mimoriadne ho znepokojujú problémy súvisiace s implementáciou takejto legislatívy do praxe a dôveryhodné správy o de facto diskriminácii najmä

¹ Analýzy mala byť ukončená v apríli 2000, ale poradný výbor v čase dokončovania predkladaného posudku nemal jej výsledky k dispozícii.

Rómov v rôznych oblastiach od zdravotníckych zariadení po školstvo. Poradný výbor mrzí skutočnosť, že vláda nedokázala poskytnúť podrobné informácie o prípadoch diskriminácie v rôznych oblastiach, ktoré sa vyšetrovali a dostali na súd, a je toho názoru, že vláda by mala monitorovať a reagovať na prípady diskriminácie účinnejším spôsobom. Poradný výbor pripomína, že potenciálnu účinnosť takýchto opatrení dokazuje niektoré príklady z minulosti, ako je napr. intervencia ústredných orgánov v roku 1999, ktorá vyústila do zrušenia miestnych nariadení v Ňagove a Rokytovciach, ktoré vyslovene zakazovali Rómom vstup do týchto obcí.

19. Poradný výbor berie na vedomie, že okrem legislatívnych záruk a mechanizmov, ktoré existujú v súčasnosti, vláda uvažuje zriadiť úrad ombudsmana.

20. Poradný výbor víta skutočnosť, že vláda vypracovala rad iniciatív, ktorých cieľom je podpora úplnej a efektívnej rovnosti, najmä vyššie uvedená stratégia týkajúca sa Rómov, ktorú prijali v septembri 1999. Potreba takýchto iniciatív je zreteľná, keďže úplná a účinná rovnosť medzi osobami patriacimi k Rómom a osobami, ktoré patria k väčšine sa na Slovensku ešte nedosiahla a socio-ekonomické rozdiely medzi väčšinovým obyvateľstvom a mnohými Rómami zostávajú mimoriadne vysoké. (pozri tiež pripomienky k článku 15). Oblasti, kde považuje poradný výbor situáciu za mimoriadne alarmujúcu, sú zamestnanosť, bývanie a vzdelávanie. Vzhľadom na skutočnosť, že predchádzajúce vládne programy pre Rómov prijaté v rokoch 1991, 1996 a 1997 sa v plnej miere neuviedli do praxe, považuje poradný výbor za mimoriadne dôležité, že vláda zaručí, aby sa venovala primeraná pozornosť realizácii novej stratégie a prideliť sa na ňu prostriedky. V tejto súvislosti poradný výbor poznamenáva, že v počiatkovej fáze procesu sa javí stupeň zaangažovanosti jednotlivých ministerstiev zapojených do realizácie stratégie veľmi rôznorodý a že preto treba venovať osobitnú pozornosť zaručeniu úplného a dôsledného zavedenia stratégie do praxe všetkými ministerstvami, ktoré majú za úlohu jej realizáciu. Napokon poradný výbor podčiarkuje, že pri implementácii takýchto programov treba venovať osobitnú pozornosť situácii rómskych žien.

21. Poradný výbor poznamenáva, že medzi oficiálnou štatistikou vlády a štatistikami národnostných menšín o počte osôb patriacich k národnostným menšinám na Slovensku sú veľké rozdiely. Poradný výbor znepokojuje to, že takéto vysoké rozdiely v údajoch môžu vážne obmedzovať schopnosť štátu zacieliť, realizovať a monitorovať opatrenia na zaručenie úplnej a efektívnej rovnosti osôb patriacich k národnostným menšinám. Poradný výbor si preto myslí, že vláda by sa mala usilovať o špecifikáciu spôsobov a prostriedkov na získanie spoľahlivých štatistických údajov. Bez takýchto údajov bude pre slovenské orgány veľmi ťažké účinne pracovať a medzinárodné monitorovacie orgány len veľmi ťažko dokážu potvrdiť, či Slovensko plní svoje záväzky vyplývajúce z rámcového dohovoru.

Článok 5

22. Poradný výbor víta skutočnosť, vláda v posledných rokoch zvýšila úsilie na podporu podmienok potrebných pre osoby patriacich k národnostným menšinám získať a rozvíjať svoju kultúru, najmä pre maďarskú menšinu ale aj pre Rómov a ostatné menšiny.

23. Pokiaľ ide o vyššie uvedené stratégiu potrebuje, aby sa zaručilo, že stratégia sa bude implementovať s plným rešpektovaním rómskej kultúry a individuálnych

ľudských práv a že do vykonávacích opatrení stratégie sa nezahrnú žiadne prvky, ktoré by sa dali interpretovať ako asimilácia proti vôli danej osoby, ako je projekt nazvaný Príprava rómskych občanov na manželstvo a plánované rodičovstvo.

24. Poradný výbor je toho názoru, že vyššie uvedená stratégia a ďalšie iniciatívy týkajúce sa Rómov môžu byť úspešné len ak sú vypracované a realizované v úzkej spolupráci Rómami a s ich konzultovaním a len keď osoby zapojené do týchto iniciatív úplne chápu a rešpektujú rómsku kultúru.

Článok 6

25. Poradný výbor s uspokojením berie na vedomie, že došlo k významnému zlepšeniu postojov voči maďarskej menšine a že existuje snaha aj o zlepšenie postojov voči Rómom. Napriek tomu si poradný výbor myslí, za mnohými problémami uvedenými v tomto posudku je určitý nedostatok ducha tolerancie a medzikultúrneho dialógu. Poradný výbor je najmä presvedčený, že hlbšie porozumenie pre rómsku kultúru zo strany širokej verejnosti a úradníkov, ktoré možno získať len ak samotní Rómovia budú ochotní poskytnúť vstupy, by pomohlo bojovať s diskriminujúcimi činmi a postojmi. V tejto súvislosti poradný výbor tiež pripomína, že štúdie naznačujú, že postoje väčšiny voči maďarskej menšine sú najpozitívnejšie v regiónoch, kde Maďari predstavujú relatívne vysoký podiel obyvateľstva a kde je neustála interakcia medzi väčšinou a uvedenou menšinou. Vzhľadom na vyššie uvedené poradný výbor verí, že by pomohlo vypracovať ďalšie iniciatívy zamerané na podporu medzikultúrneho dialógu a víta súvisiace plány, ktoré sú v procese prípravy.

26. V oblasti médií znepokojuje poradný výbor skutočnosť, že niektoré publikácie píšú spôsobom, ktorý posilňuje existujúce negatívne stereotypy menšín, najmä Rómov. Poradný výbor je toho názoru, že by pomohla podpora programov odbornej výmeny medzi novinármi a iné opatrenia zamerané na podporu presného a vyváženého informovania o menšinových otázkach, pričom by sa nezabúdalo na slobodu vyjadrovania a zásady obsiahnuté v Odporúčaní Výboru ministrov č. R (97) 21 o médiách a podpore kultúry tolerancie.

27. poradný výbor víta skutočnosť, že vláda pri viacerých príležitostiach vyzývala k zvýšeniu tolerancie v spoločnosti. Poradný výbor však ľutuje, že takýto postoj sa neodráža dôsledne vo vyhláseniach predstaviteľov ku konkrétnym veciam a že napr. v súvislosti s diskusiou o Rómoch, ktorí opustili Slovensko, aby žiadali o azyl, niektorí vyšší predstavitelia spochybňovali uvádzanú motiváciu týchto osôb bez rozdielu a tým pravdepodobne prispeli k ovzdušiu neznášanlivosti na Slovensku.

28. Poradný výbor znepokojuje pokračujúci výskyt rasovo motivovaných násilných trestných činov, často zameraných na Rómov ale aj ostatné etnické skupiny vrátane osôb patriacich k malým prisťahovaleckým skupinám. Situáciu zhoršuje skutočnosť, že, ako to priznáva vláda, väčšina týchto činov sa nehlási policajným orgánom. Táto poľutovaniashodne nízka miera hlásení odráža prinajmenej čiastočne prevažujúcu nedôveru medzi políciou a dotknutými menšinami a pocit negatívnych postojov mnohých príslušníkov polície voči týmto menšinám, ktoré v svojej najextrémnejšej a najznepokojujúcejšej podobe údajne vyvrcholili zlým zaobchádzaním s menšinami samotnou políciou ako medzi inými uvádza Európska komisia proti rasizmu a neznášanlivosti (ECRI) v svojej druhej správe o Slovensku prijatej 10. decembra 1999. Poradný výbor je preto toho názoru, že treba vyvinúť ďalšie úsilie na zlepšenie

vzťahov medzi políciou a národnostnými menšinami a na posilnenie tolerancie vo vnútri polície. Okrem toho poradný výbor s uspokojením berie na vedomie, že vyššie uvedená stratégia uznáva potrebu súvisiacej odbornej prípravy polície a poradný výbor považuje za dôležité, že ministerstvo vnútra venuje osobitnú pozornosť realizácii tejto úlohy.

29. Poradný výbor víta záväzok ministerstva vnútra zvýšiť rásnosť vyšetovania a trestného stíhania rasovo motivovaných trestných činov. Poradný výbor vyjadruje nádej, že tento záväzok sa bude v plnej miere v praxi realizovať. Tento zvýšený dôraz je jasne potrebný, keďže tých relatívne málo prípadov rasovo motivovaných trestných činov, ktoré sa nakoniec dostanú na políciu sa niekedy riešilo spôsobom, ktorý je podľa názoru poradného výboru problematický z hľadiska rámcového dohovoru. Zdá sa, že najmä polícia príliš váha pri kvalifikovaní údajného trestného činu ako rasovo motivovaného. Poradný výbor je presvedčený, že na riešenie tejto otázky treba uvažovať s ďalšími opatreniami (a v kontexte analýzy uvedenej vyššie k článku 4). Ak to bude potrebné, takéto opatrenia by mohli obsahovať novelizáciu existujúcej legislatívy s ohľadom na zaručenie úplnej a dôslednej ochrany Rómov ako aj iných menšín pre trestnými činmi spáchanými v dôsledku ich etnickej identity.

Článok 7

30. Hoci informácie, ktoré má poradný výbor k dispozícii, naznačujú, že v súčasnej praxi sú všeobecne zaručené slobody vymenované v článku 7, poradný výbor si myslí, že by sa mohli posilniť súvisiace legislatívne zábezpeky. Poradný výbor si myslí, že znenie niektorých legislatívnych ustanovení by mohlo umožniť výklad, ktorý by nebol v súlade so slobodou prejavu. Tieto otázky sa podrobnejšie riešia ďalej v článkoch 9 a 10.

Článok 8

31. Na základe v súčasnosti dostupných informácií je poradný výbor toho názoru, že implementácia tohoto článku nevyvoláva žiadne ďalšie pripomienky.

Článok 9

32. Poradný výbor berie so súhlasom na vedomie rastúcu podporu vlády elektronickým a tlačným médiám menšín. Poradný výbor tiež víta programy v jazyku menšín vo verejnoprávnej televízii a rozhlase, hoci ľutuje, že relatívne málo vysielacieho času sa venuje rozhlasovým programom v rómčine. Poradný výbor vyzýva k pokračovaniu v tejto doporučeniahodnej praxi a myslí si, že podrobnejšie legislatívne ustanovenia o vysielaní v jazykoch národnostných menšín by mohli pomôcť pri zaručení dôslednej implementácie tejto práce v budúcnosti.

33. Pokiaľ ide o zákon o štátnom jazyku z roku 1995, poradný výbor uznáva, že jeho implementácia nemala doteraz rozsiahle negatívne dopady na menšinové jazyky a že podľa vlády za nedodržiavanie alebo porušovanie uvedeného zákona sa neuválili žiadne sankcie.

34. V zákone o štátnom jazyku sú napriek tomu ustanovenia, ktoré by mohli viesť k nenáležitému obmedzovaniu slobody prijímať a odovzdávať informácie a myšlienky v menšinových jazykoch. Medzi tieto ustanovenia patrí okrem iného aj článok 5 (6), ktorý medzi iným ustanovuje, že „príležitostné publikácie, určené pre verejnosť a programy na kultúrnych podujatiach musí byť publikované v štátnom jazyku (ak je to

potrebné, môžu obsahovať preklad do iných jazykov). Aby sa presvedčivo určilo, do akej miery toto ustanovenie ako aj rad iných ustanovení uvedeného zákona rozoberané v tomto posudku sú zlučiteľné s rámcovým dohovorom treba zistiť, do akej miery ovplyvňuje zákon o štátnom jazyku menšinové jazyky. Poradný výbor je toho názoru, že v tejto podstatnej otázke nie je zákon o štátnom jazyku jasný.

35. Poradný výbor je toho názoru, že vyššie uvedená nejasná právna situácia je z hľadiska právnej istoty neuspokojivá a môže vyvolať negatívne dôsledky pre osoby patriace k národnostným menšinám. Dokonca aj pri absencii sankcií ukladaných úradmi za nedodržiavanie zákona môže tento v svojej súčasnej podobe vyvolať „mraziaci efekt“, ktorý sa dotýka legitímnych aktivít menšín. Vzhľadom na vyššie uvedené je poradný výbor toho názoru, že je podstatné, aby sa táto vec v prípade potreby riešila cestou návrhov zmien a doplnkov k zákonu o štátnom jazyku s ohľadom na zaručenie ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám jasným a komplexným spôsobom v zákone i praxi. Pri diskusii nožných opatrení, ktoré by mohli pomôcť dosiahnuť tento cieľ treba tiež riadne zvažovať návrhy na prijatie rozsiahleho zákona týkajúceho sa ochrany národnostných menšín,.

Článok 10

36. Poradný výbor je toho názoru, že prijatie zákona o používaní jazyka národnostných menšín v roku 1991 výrazne zlepšilo právnu ochranu menšinových jazykov a malo dopad najmä na osoby patriace k maďarskej menšine, ale ja na Rómov, Rusínov, Ukrajincov, Chorvátov a Nemcov v obciach, kde daná menšina predstavuje viac ako 20% obyvateľstva. Poradný výbor považuje za podstatné, že uvádzané problémy týkajúce sa jeho implementácie ako je nedostatok jazykových zručností príslušných úradov sa riešia vrátane pridelovania primeraných prostriedkov na odbornú prípravu a ďalšie potrebné implementačné opatrenia. Poradný výbor poznamenáva, že zákon o používaní jazyka národnostných menšín nerieši explicitne otázku vzájomných vzťahov medzi týmto zákonom a zákonom o štátnom jazyku. Vláda v svojej korešpondencii s medzinárodnými orgánmi síce uvádza, že zákon o používaní jazyka národnostných menšín je *lex specialis* a preto by mal byť nadradený, poradný výbor považuje za dôležité, aby verejnosť a úradníci, ktorých sa to týka, tiež o tom vedeli a aby všetky pokyny týkajúce sa vykonávania uvedeného zákona odrážali v plnej miere tento pohľad.

Článok 11

37. Poradný výbor berie s uspokojením na vedomie, že existujú legislatívne ustanovenia zamerané na ochranu práv osôb patriacich k národnostným menšinám používať svoje meno v menšinovom jazyku a právo na ich úradné uznanie. Poradný výbor však dostal znepokojujúce správy, ktoré naznačujú, že v niektorých prípadoch sa ženám patriacim k národnostným menšinám vnucuje slovenská forma priezviska. Poradný výbor považuje za dôležité, aby vláda preskúmala situáciu a tam, kde to je potrebné, prijala opatrenia proti vnúteniu slovenskej podoby priezviska a aby zaručila, že takáto prax sa vo verejnom sektore netoleruje.

Článok 12

38. Poradný výbor víta úsilie zaručiť, že učebnice (najmä histórie) a vzdelávací systém vo všeobecnosti neposilňujú negatívne stereotypy o národnostných menšinách a že poskytujú primerané informácie o menšinách vrátane ich kultúry a

jazyka. Na tomto pozadí víta skutočnosť, že vláda zakázala používanie kontroverznej učebnice dejepisu v školských osnovách.

39. Poradný výbor hlboko znepokojujú správy podľa ktorých sa veľký podiel rómskych detí umiestňuje do takzvaných osobitných škôl. Keďže tieto školy sú určené pre duševne postihnuté deti, zdá sa, že rómske deti, ktoré nie sú duševne postihnuté, sa umiestňujú do týchto škôl na základe skutočných alebo pociťovaných jazykových a kultúrnych rozdielov medzi Rómami a väčšinou. Poradný výbor je toho názoru, že takáto prac nie je zlučiteľná s rámcovým dohovorom. Poradný výbor zdôrazňuje, že umiestňovanie detí do takýchto osobitných škôl by sa malo uskutočňovať len vtedy, keď to je absolútne potrebné a vždy na základe zhodných, objektívnych a komplexných testov.

40. Poradný výbor berie s uspokojením na vedomie, že vláda si vyššie uvedený problém uvedomuje a že pripravuje nové opatrenia zamerané na zaručenie rovnakého prístupu a príležitostí na pokračovanie v dochádzke na riadne školy rómskym deťom. Poradný výbor si myslí, že kľúčom k dosiahnutiu tohoto cieľa je zaručiť, že vzdelávací systém odráža a v plnej miere zohľadňuje jazyk a kultúru danej menšiny, ako je uvedené v zásadách obsiahnutých v Odporúčaní Výboru ministrov č. R(2000) 4 o vzdelávaní rómskych/cigánskych detí v Európe. Takýto prístup by tiež pomohol zvýšiť vzájomné porozumenie medzi rómskymi rodičmi a školou. V tejto súvislosti sú často veľmi dôležité skúsenosti, ktoré získajú menšiny na predškolskom stupni. Vzhľadom na to, že podiel rómskych detí, ktoré navštevujú škôlky v posledných rokoch na Slovensku drasticky klesol, poradný výbor víta iniciatívy zamerané na zlepšenie príležitostí pre Rómov v škôlkach a vyjadruje nádej, že budú mať kladný dopad na relevantnú prax na miestnej úrovni.

41. Poradný výbor víta skutočnosť, že ministerstvo školstva v súčasnosti zvažuje plány na zavedenie multikulturálnej a multietnickej komponenty do základných školských učebných osnov. Poradný výbor vyjadruje nádej, že tieto plány sa budú ďalej sledovať a že sa na ich realizáciu pridelia primerané prostriedky. poradný výbor je presvedčený, že implementácia tejto iniciatívy by pomohla pri riešení obáv vyslovených v predchádzajúcom odseku ako aj pri ďalších otázkach uvedených v tomto posudku.

Článok 13

42. Na základe v súčasnosti dostupných informácií je poradný výbor toho názoru, že implementácia tohoto článku nevyvoláva žiadne ďalšie pripomienky.

Článok 14

43. Poradný výbor víta skutočnosť, že článok 34 ústavy zaručuje právo slovenských občanov, ktorí patria k národnostným menšinám, na vzdelávanie v ich materinskom jazyku. Existuje však len veľmi málo legislatívnych ustanovení týkajúcich sa vykonávania tejto ústavnej záruky. Skutočne sa zdá, že jediné legislatívne ustanovenie zaoberajúce sa konkrétne touto otázkou je článok 3 zákona o systéme základných a stredných škôl, ktorý zaručuje občanom patriacim k „českej, maďarskej, nemeckej a poľskej a ukrajinskej (rusínskej) menšine,, právo na vzdelanie aj v ich materčine „v rozsahu potrebnom v záujme ich národnostného rozvoja,. Ak sa uváži veľmi všeobecnú povahu tohoto ustanovenia tak poradný výbor podporuje úsilie poskytnúť podrobnejšie legislatívne záruky v tejto oblasti.

44. Poradný výbor víta zlepšenia, ktoré sa dosiahli v posledných rokoch v oblasti praxe výučby v menšinovom jazyku najmä v súvislosti s maďarským jazykom ako aj zavedenie rusínčiny na mnohých školách. Poradný výbor poznamenáva, že úloha rómčiny sa uznáva len veľmi obmedzeným spôsobom. Napriek tomu, že vyššie uvedené ústavné ustanovenia o vzdelávaní v menšinových jazykoch sa vzťahuje na všetky národnostné menšiny pôsobnosť školského zákona je obmedzená len na jazyky uvedené v predchádzajúcom odseku a v dôsledku toho žiadna škola na Slovensku neponúka výučbu v rómčine. Poradný výbor je toho názoru, že je potrebné preveriť, do akej miery súčasné právne a praktické postavenie rómčiny vo vzdelávacom systéme Slovenska spĺňa požiadavky uvedenej populácie. Takéto preskúmanie by pomohlo určiť, či sú potrebné ďalšie opatrenia na zaručenie primeraných príležitostí na výučbu rómčiny alebo vyučovanie v tomto jazyku.

45. Poradný výbor berie na vedomie nedostatok kvalifikovaných učiteľov v menšinových jazykoch. Poradný výbor si preto myslí, že vláda by mala zosilniť svoje úsilie v oblasti odbornej prípravy učiteľov. Medzi takéto opatrenia by mohla napríklad patriť realizácia existujúcich návrhov na otvorenie katedry odbornej prípravy učiteľov maďarčiny na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, ale mali by riešiť aj potreby osôb patriacich k iným menšinám, ktoré chvú získať vzdelanie v svojej materčine.

Článok 15

46. Poradný výbor víta skutočnosť, že keď v minulosti bola väčšina členov Rady pre národnostné menšiny a etnické skupiny z radov zástupcov vlády, v súčasnosti väčšinu členov tvoria zástupcovia menšín a že tento orgán sa stále častejšie konzultuje v kontexte rozhodovania v menšinových otázkach.

47. Poradný výbor s hlbokým znepokojením berie na vedomie pretrvávajúce nedostatky pokiaľ ide o efektívnu účasť Rómov na spoločenskom a hospodárskom živote a negatívny dopad týchto nedostatkov na sociálne a hospodárske životné podmienky tejto menšiny vo všeobecnosti a rómske ženy osobitne. I keď poradný výbor uznáva, že na riešenie a zmiernenie týchto nedostatkov sa vypracoval rad iniciatív, je presvedčený, že úsilie v tejto oblasti by sa mohlo ďalej zintenzívniť a že pri tomto úsilí je treba venovať osobitnú pozornosť situácii Rómiek. Treba hľadať dostatočné ďalšie zdroje na pomoc boju s týmto významným problémom.

48. Poradný výbor berie na vedomie pokračujúce úsilie vlády uskutočniť reformu verejnej správy. Keďže takáto reforma by mala dopad aj na národnostné menšiny, poradný výbor vyjadruje želanie, aby sa reforma navrhla spôsobom, ktorý prispeje aj k efektívnej účasti osôb patriacich k národnostným menšinám na veciach verejných.

Článok 16

49. Na základe v súčasnosti dostupných informácií je poradný výbor toho názoru, že implementácia tohoto článku nevyvoláva žiadne ďalšie pripomienky.

Článok 17

50. Poradný výbor berie na vedomie, že na Slovensku existujú plány zaviesť vízovú povinnosť občanom celého radu štátov. Poradný výbor vyjadruje želanie, aby sa táto

iniciatíva realizovala spôsobom, ktorý nespôsobí nenáležité obmedzenia práv osôb patriacich k národnostným menšinám vytvárať a udržiavať kontakty cez hranice.

Článok 18

51. Poradný výbor víta, že Slovensko je zmluvnou stranou mnohých bilaterálnych zmlúv a kultúrnych dohôd týkajúcich sa ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám a v tomto kontexte víta snahy o zlepšenie fungovania spoločnej komisie predpokladanej v Zmluve o dobrých susedských vzťahoch a priateľskej spolupráci medzi Slovenskom a Maďarskom z r. 1995.

Článok 19

52. Na základe v súčasnosti dostupných informácií je poradný výbor toho názoru, že implementácia tohoto článku nevyvoláva žiadne ďalšie pripomienky.

IV ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY

53. Poradný výbor je toho názoru, že Slovensko vyvinulo cenné úsilie na podporu menšín a ich kultúry tiež prostredníctvom Rady pre národnostné menšiny a etnické skupiny. Poradný výbor tiež víta zlepšenie, ktoré sa dosiahlo v posledných rokoch vo vzťahoch medzi spoločenstvami, najmä medzi maďarskou menšinou a ostatnými zložkami obyvateľstva Slovenska.

54. Napriek tomu je ale potrebné posilniť právne záruky súvisiace s niektorými článkami rámcového dohovoru a v celom rade oblastí, kde existujú uspokojivé právne záruky, je potrebné ďalšie úsilie na zaručenie ich úplnej implementácie.

55. Poradný výbor víta nedávne zlepšenia v postavení jazyka národnostných menšín v úradnom styku, ale súčasne je toho názoru, že právny rámec dotýkajúci sa menšinových jazykov má ešte stále nedostatky, ktoré vyplývajú okrem iného z obsahu zákona o štátnom jazyku a z chýbajúcich podrobných právnych ustanovení o vzdelávaní v jazyku menšín.

56. Napriek výraznému zvýšeniu úsilia vlády je poradný výbor toho názoru, že v implementácii rámcového dohovoru pretrvávajú problémy v súvislosti s Rómami. Poradný výbor je najmä znepokojený diskrimináciou Rómov v rôznych oblastiach ako aj zaobchádzaním s touto menšinou zo strany príslušníkov zložiek na presadzovanie zákonnosti vrátane udávaného zbierania osobných etnických údajov bez jasného právneho základu. Poradný výbor tiež znepokojujú extrémne široké sociálno-ekonomické rozdiely medzi niektorými Rómami a väčšinovým obyvateľstvom, ktoré sa ešte zväčšujú neuspokojivým postavením Rómov vo vzdelávacom systéme.

57. Poradný výbor je toho názoru, že konkrétne závery a odporúčania výboru ministrov by mohli pomôcť zlepšiť ďalej implementáciu rámcového dohovoru na Slovensku. Je presvedčený, že takéto závery a odporúčania by mohli pomôcť pokračovať v dialógu medzi vládou a tými, ktorých sa to týka. Poradný výbor preto predkladá podrobné návrhy záverov a odporúčaní prijaté Výborom ministrom podľa pravidiel 36 Rezolúcie (97)10 Výboru ministrov.

V NÁVRH ZÁVEROV A ODPORÚČANÍ VÝBORU MINISTROV

S ohľadom na predtým uvedené je poradný výbor tohoto názoru, že výbor ministrov by mal v súvislosti so Slovenskom zväziť prijatie nasledujúcich návrhov záverov a odporúčaní:

Výbor ministrov,

S ohľadom na Rámcový dohovor o ochrane práv národnostných menšín a úvodnú správu predloženú Slovenskom 4. mája 1999 o implementácii rámcového dohovoru;

Na základe posudku prijatého poradným výborom 22. septembra 2000;

Vítajúc úsilie vyvinuté Slovenskom na implementáciu rámcového dohovoru;

S uvážením pomoci, ktorú by mohli predstavovať konkrétne závery a odporúčania pre ďalšie zlepšenie implementácie rámcového dohovoru Slovenskom;

Prijíma nasledujúce závery a odporúčania a vzyva Slovensko, aby informovalo poradný výbor o následných krokoch v tomto smere do jedného roka od prijatia tohoto rozhodnutia.

V súvislosti s článkom 3

Výbor ministrov *usudzuje*, že by bolo tiež možné uvažovať o zahrnutí osôb patriacich k národnostným menšinám do uplatňovania rámcového dohovoru na základe postupu článok po článku, a výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko zväžilo túto vec v konzultácii s dotknutými osobami.

Výbor ministrov *je toho názoru*, že vládne zdroje poskytli protirečivé informácie o tom, či príslušníci zložiek na presadzovanie zákonnosti pokračujú v zbere etnických údajov o údajných páchateloch. Výbor ministrov *si myslí*, že zber osobných údajov o spájaní jednotlivca s konkrétnou národnostnou menšinou bez súhlasu takejto osoby a bez primeraných právnych zábezpek by nebol v súlade s článkom 3 rámcového dohovoru a *odporúča*, aby Slovensko zaručilo, orgány presadzovania zákonnosti a ich agentúry plne rešpektujú túto zásadu.

V súvislosti s článkom 4

Výbor ministrov *usudzuje*, že sociálno-ekonomické rozdiely medzi väčšinovým obyvateľstvom a Rómami sú i naďalej mimoriadne veľké a *odporúča*, aby Slovensko venovalo plnú pozornosť implementácii nových iniciatív zameraných na podporu úplnej a účinnej rovnosti vrátene tých, ktoré sú uvedené v stratégii z roku 1999 v súvislosti s Rómami prideliť na to prostriedky.

Výbor ministrov *je toho názoru*, že ešte stále existujú určité neistoty v súvislosti s pôsobnosťou legislatívy týkajúcej sa rasovej diskriminácie na Slovensku a *odporúča*, aby Slovensko prideliť primerané zdroje na predpokladané zhodnotenie existujúcej praktickej a právnej situácie v súvislosti s rasovou diskrimináciou.

Výbor ministrov *usudzuje*, že veľké rozdiely medzi úradnou štatistikou vlády a štatistikami národnostných menšín o počte osôb patriacich k národnostným menšinám môžu vážne obmedzovať schopnosť štátu zacieliť, realizovať a monitorovať opatrenia na zaručenie úplnej a efektívnej rovnosti osôb patriacich k národnostným menšinám. Výbor ministrov *odporúča*, aby vláda zvážila spôsoby a prostriedky na získanie spoľahlivých štatistických údajov.

V súvislosti s článkom 5

Výbor ministrov *je toho názoru*, že vláda zvýšila svoje úsilie na podporu podmienok potrebných pre osoby patriacich k národnostným menšinám zachovať a rozvíjať svoju kultúru a *odporúča*, aby Slovensko pokračovalo v svojom úsilí na základe skutočnej situácie daných menšín.

Výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko zaručilo implementáciu svojej stratégie v rómskej otázke s konzultovaním Rómov a plným rešpektom pre rómsku kultúru a individuálne ľudské práva.

Výbor ministrov *usudzuje*, že existuje potreba plňšieho pochopenia rómskej kultúry zo strany väčšiny a *odporúča*, aby Slovensko vypracovalo ďalšie iniciatívy zamerané na podporu medzikultúrneho dialógu.

V súvislosti s článkom 6

Výbor ministrov *usudzuje*, že médiá píšú spôsobom, ktorý posilňuje existujúce negatívne stereotypy menšín a *odporúča*, aby Slovensko zvážilo podporu programov odbornej výmeny medzi novinármi a iné opatrenia zamerané na podporu presného a vyváženého informovania o menšinových otázkach, pričom by sa nezabúdalo na slobodu vyjadrovania a zásady obsiahnuté v Odporúčaní Výboru ministrov č. R (97) 21 o médiách a podpore kultúry tolerancie.

Výbor ministrov *usudzuje*, že vláda jednoznačne odsúdila niektoré prejavy neznášanlivosti a *odporúča*, aby Slovensko pokračovalo v reagovaní na takéto prejavy primeraným spôsobom.

Výbor ministrov *usudzuje*, že existujú problémy v súvislosti s implementáciou protidiskriminačnej legislatívy a *odporúča*, aby Slovensko monitorovalo a reagovalo na takéto prípady účinnejším spôsobom.

Výbor ministrov *je toho názoru*, že na Slovensku sa i naďalej vyskytujú rasovo motivované násilné trestné činy a že väčšina týchto činov sa polícii neoznami. Výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko zvýšilo svoje úsilie na zlepšenie vzťahov medzi políciou a národnostnými menšinami a posilňovalo toleranciu vo vnútri polície.

Výbor ministrov *usudzuje*, že polícia až priveľmi váhavo kvalifikuje údajné trestné činy ako rasovo motivované a *odporúča*, aby Slovensko realizovalo svoje plány zamerané na zvýšenie ráznosti pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní rasovo motivovaných trestných činov.

V súvislosti s článkom 7

Výbor ministrov *usudzuje*, že zákon o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje rad ustanovení, ktoré by sa mohli vykladať spôsobom ohrozujúcim slobodu prejavu a zhromažďovania osôb patriacich k národnostným menšinám v závislosti na uplatniteľnosti zákona na menšinové jazyky. (Pozri odporúčania ďalej v kontexte článkov 9 a 10.)

V súvislosti s článkom 9

Výbor ministrov *je toho názoru*, že vláda poskytuje rastúcu podporu elektronickým a tlačeným médiám menšín a že vo verejnoprávnej televízii a rozhlasoch sú programy v jazyku menšín. Výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko pokračovalo v tejto doporučeniahodnej praxi a zvažilo, či podrobnejšie legislatívne ustanovenia o vysielaní v jazykoch národnostných menšín by nemohli pomôcť pri zaručení dôslednej implementácie tejto práce v budúcnosti.

Poradný výbor *je toho názoru*, že ustanovenia v zákone o štátnom jazyku by mohli viesť k nenáležitému obmedzovaniu slobody prijímať a odovzdávať informácie a myšlienky v menšinových jazykoch a *odporúča*, aby Slovensko v prípade potreby riešilo tento problém cestou návrhov zmien a doplnkov k zákonu o štátnom jazyku s ohľadom na zaručenie ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám jasným a komplexným spôsobom v zákone i praxi.

V súvislosti s článkom 10

Výbor ministrov *je toho názoru*, že prijatie zákona o používaní jazyka národnostných menšín v roku 1999 výrazne zlepšilo právnu ochranu menšinových jazykov a *odporúča*, aby Slovensko prijalo primerané opatrenia vrátane pridelenia primeraných zdrojov na zaručenie úplnej implementácie zákona.

Výbor ministrov *je toho názoru*, že zákon o používaní jazyka národnostných menšín nerieši explicitne otázku vzájomných vzťahov medzi týmto zákonom a zákonom o štátnom jazyku a *odporúča*, aby Slovensko informovalo verejnosť a úradníci, ktorých sa to týka, že zákon o používaní jazyka národnostných menšín je *lex specialis* a preto by mal byť nadradený a aby zaručilo, že všetky pokyny týkajúce sa vykonávania uvedeného zákona odrážajú v plnej miere tento pohľad.

V súvislosti s článkom 11

Výbor ministrov *je toho názoru*, že napriek legislatívnym ustanoveniam zameraným na ochranu práv osôb patriacich k národnostným menšinám používať svoje meno v menšinovom jazyku a práva na ich úradné uznanie, sú správy, ktoré naznačujú, že v niektorých prípadoch sa ženám patriacim k národnostným menšinám vnucuje slovenská forma priezviska. Výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko preskúmalo situáciu a tam, kde to je potrebné, prijalo opatrenia proti vnúteniu slovenskej podoby priezviska.

V súvislosti s článkom 12

Výbor ministrov *usudzuje*, že úsilie na zaručenie toho, aby vzdelávací systém neposilňoval negatívne stereotypy o národnostných menšinách viedlo k určitým konkrétnym opatreniam a *odporúča*, aby Slovensko pokračovalo v takomto úsilí tým, že okrem iného zaručí, že knihy dostupné na školách budú prispievať k dosahovaniu tohoto cieľa.

Výbor ministrov *je toho názoru*, že veľký podiel rómskych detí sa umiestňuje do takzvaných osobitných škôl. Keďže tieto školy sú určené pre duševne postihnuté deti, zdá sa, že mnohé rómske deti, ktoré nie sú duševne postihnuté, sa umiestňujú do týchto škôl na základe skutočných alebo pociťovaných jazykových a kultúrnych rozdielov medzi Rómami a väčšinou. Výbor ministrov *je toho názoru*, že takáto práca nie je zlučiteľná s rámcovým dohovorom. Výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko pripravilo ďalšie opatrenia zamerané na zaručenie rovnakého prístupu a príležitostí na pokračovanie v dochádzke na riadne školy rómskym deťom majúc na zreteli zásady obsiahnuté v Odporúčaní Výboru ministrov č. R(2000) 4 o vzdelávaní rómskych/cigánskych detí v Európe.

Výbor ministrov *je toho názoru*, realizácia plánov na zavedenie multikulturálnej a multietnickej komponenty do základných školských učebných osnov by prispelo k implementácii rámcového dohovoru a *odporúča*, aby Slovensko sledovalo tieto plány a prideliť primerané prostriedky na ich realizáciu.

V súvislosti článkom 14

Výbor ministrov *je toho názoru*, že existuje však len veľmi málo legislatívnych ustanovení týkajúcich sa vykonávania práva slovenských občanov, ktorí patria k národnostným menšinám, na vzdelávanie v ich materinskom jazyku. Výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko vykonalo plány vlády poskytnúť podrobnejšie legislatívne záruky v tejto oblasti.

Výbor ministrov *usudzuje*, že ustanovenia i menšinových jazykoch obsiahnuté v školskom zákone sa nevzťahujú na rómčinu a že žiadna škola na Slovensku neponúka výučbu v rómčine. Výbor ministrov *odporúča*, aby Slovensko preverilo, do akej miery súčasná situácia v právnom a praktickom postavení rómčiny vo vzdelávacom systéme Slovenska spĺňa požiadavky uvedenej populácie, a primerane zvážiť ďalšie opatrenia zamerané na zaručenie primeraných príležitostí na výučbu rómčiny alebo vyučovanie v tomto jazyku.

Výbor ministrov *je toho názoru*, že nedostatok kvalifikovaných učiteľov v menšinových jazykoch a *odporúča*, aby Slovensko zosilnilo svoje úsilie v oblasti odbornej prípravy učiteľov.

V súvislosti s článkom 15

Výbor ministrov *je toho názoru*, že väčšina členov Rady pre národnostné menšiny a etnické skupiny zastupuje národnostné menšiny a *odporúča*, aby Slovensko i naďalej konzultovalo tento orgán stále častejšie v kontexte rozhodovania v menšinových otázkach.

Výbor ministrov *usudzuje*, že pretrvávajú nedostatky pokiaľ ide o efektívnu účasť Rómov na spoločenskom a hospodárskom živote a *odporúča*, aby Slovensko zintenzívnilo svoje úsilie a aby pritom venovalo osobitnú pozornosť situácii Rómiak.

Výbor ministrov *je toho názoru*, že plánovaná reforma verejnej správy bude mať dopad aj na národnostné menšiny a *odporúča*, aby Slovensko navrhlo reformu takým spôsobom, ktorý prispeje aj k efektívnej účasti osôb patriacich k národnostným menšinám na veciach verejných.

V súvislosti s článkom 17

Výbor ministrov *odporúča*, aby sa zavedenie vízovej povinnosti realizovalo spôsobom, ktorý nespôsobí nenáležité obmedzenia práv osôb patriacich k národnostným menšinám vytvárať a udržiavať kontakty cez hranice.
